

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Василець А.В.

студентка,

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ ПРАВА НА ЧАСТКУ У СТАТУТНОМУ КАПІТАЛІ ТОВАРИСТВА З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ

Аналіз норм Господарського кодексу України [1], Цивільного кодексу України [2], Закону України «Про господарські товариства» [3] та інших нормативно-правових актів дає можливість дійти висновку, що однією з найпоширеніших організаційно-правових форм здійснення підприємницької діяльності є товариство з обмеженою відповідальністю.

На сьогодні існує ряд прогалин у законодавстві, яке регулює питання спадкування частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ). Багато вчених присвятили увагу спадкуванню частки учасника ТОВ, а саме: В.Кравчук, О. Кібенко, К. Васильченко, В. Васильєва, О. Ковальова, Р. Лідовець, Н. Міхеєва. Проте незважаючи на це, у даній сфері залишається багато суперечностей та прогалин.

Проблема спадкування права на частку у статутному капіталі ТОВ викликає складнощі у двох аспектах. По-перше, складною і неоднозначною вбачається відповідь на питання про предмет спадкового правонаступництва, тобто що саме спадкується і переходить до спадкоємців. А по-друге, реалізація спадкоємцями своїх прав щодо частки у статутному капіталі ТОВ та інших підприємницьких товариства є стадійною і не певною мірою вписується у класичні канони оформлення спадкових прав. Передусім слід визначити, що саме входить до складу спадщини. Незважаючи на те що спадщина є базовою, основоположною категорією спадкового права, без якої не можуть виникати спадкові та інші правовідносини, Цивільний кодекс України (далі – ЦКУ) не містить визначення спадщини, у ст. 1218 ЦКУ лише йдеться про склад спадщини, до якої входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини. Традиційно доктриною цивільного права в поняття спадщини вкладався майновий зміст, хоча трактовка його дещо відрізняється: як сукупності майнових прав, що переходять після смерті особи до її спадкоємців як майна, яке

належало померлому і майнових прав, зокрема прав на отримання авторської винагороди, прав вимоги за зобов'язаннями як майнових прав і майнових обов'язків [4, с. 37].

Право на частку у статутному капіталі необхідно відмежовувати від права на участь у товаристві. Право на участь у товаристві (ст. 100 ЦКУ) як немайнове право до складу спадщини не включається, тоді як право на частку (пай), будучи правом майновим, переходить до спадкоємців. Відповідно до роз'яснень судових органів (п. 30 Постанови Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів», узагальнення практики вирішення корпоративних спорів), прийняття рішення про вступ спадкоємця (правонаступника) учасника до ТОВ (ТДВ) належить до компетенції загальних зборів учасників. Таким чином, суди при застосуванні ч. 5 ст. 147 ЦКУ схиляються лише до одного варіанту вирішення проблеми. Видається, що цей підхід є результатом занадто звуженого погляду на проблему і не вирішує усіх питань, які можуть виникнути [5].

Складнішою є ситуація, коли права та охоронювані інтереси спадкоємців потребують захисту у випадку, коли спадкоємець, отримавши свідоцтво про право на спадщину, звернувся із відповідною заявою до ТОВ, однак у прийнятті до складу учасників йому відмовлено. Оскільки дане питання вирішується товариством на власний розсуд, спадкоємець не вправі оскаржувати відмову у прийнятті до складу учасників товариства, незалежно від мотивів її винесення та способу оформлення (рішення загальних зборів чи інший спосіб). У разі пред'явлення спадкоємцем позовів про визнання відмови недійсною, такі вимоги задоволенню не підлягають. Спадкоємець може захищати свої права лише позовом про стягнення вартості успадкованої частки у статутному капіталі ТОВ. Відповідачем у цьому випадку також виступає саме товариство. Справи такої категорії хоча набувають ознак корпоративних спорів, однак за суб'єктним складом підвідомчі загальним, а не господарським судам, оскільки спадкоємці ще не набули статусу учасника товариства, як того вимагає п. 4 ч. 1 ст. 12 Господарський процесуальний кодекс України від 06 листопада 1991 р. № 1798-ХІІ (далі – ГПК України).

Вищий господарський суд України роз'яснив з цього приводу, що ст. 12 ГПК не відносить до складу сторін корпоративного спору осіб, які мають право на набуття корпоративних прав шляхом вступу до господарського товариства або придбання акцій. Тому господарським судам слід виходити з того, що справи у спорах, вступом до господарських товариств спадкоємців, правонаступників, осіб, яким було відчужено частку у статутному капіталі господарських товариств тощо, розглядаються залежно від суб'єктного складу сторін спору загальними або господарськими судами (пп. 1.10 п. 1 Рекомендації президії ВГСУ

від 28.12.2007 № 04-5/14 «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин») [6].

Враховуючи проект Закону України «Про товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю» [7], а саме ст. 18, доцільно запровадити наступне: якщо частка учасника в статутному капіталі товариства перевищує 50%, його спадкоємець (правонаступник) може вступити до товариства. Статут товариства має встановлювати, що згода товариства на перехід частки не вимагається у випадках передання частки (частини частки) учасником дружині, чоловіку або близьким родичам (батьки, діти, брати, сестри); у тому числі внаслідок спадкування; у випадках вступу до товариства спадкоємця. Також у законодавстві не має жодної норми з приводу строків, протягом яких спадкоємці (правонаступники) повинні виявити своє бажання вступити до господарського товариства або відмовитись від вступу до нього.

На нашу думку, треба закріпити у законодавстві строк для волевиявлення спадкоємцем бажання вступити до товариства, а також строк для надання згоди учасниками ТОВ на вступ спадкоємців до товариства, у разі, якщо статутом передбачена необхідність такої згоди. Порівняння ГК України, ЦК України та Закону України «Про господарські товариства» дає підстави зробити висновок, що норми ЦКУ є найпрогресивнішими. Зокрема, ЦКУ у правовому регулюванні спадкування частки учасника ТОВ закріпив перехід прав учасника до спадкоємця автоматично (ч. 5 ст. 147 ЦКУ). У той же час цей нормативно-правовий акт теж до кінця не роз'яснив вказану проблему, залишивши за товариством право на визначення іншого способу розвитку відносин. Таким чином, постає необхідність внесення змін до чинного Закону України «Про господарські товариства», якими повинні бути усунуті колізії між цим Законом, ГКУ та ЦКУ щодо процедури спадкування частки учасника ТОВ.

Підводячи підсумок вищевикладеному, зазначимо, що для вдосконалення регулювання відносин, які пов'язані із створенням, діяльністю та припиненням ТОВ, усунення значних вад, які існують у чинному законодавстві, найкращим варіантом буде прийняття окремого закону. Тому, починаючи з 2012 року прийняття Закону України «Про ТОВ та ТДВ» активно обговорюється і є однією з найбільш очікуваних змін в корпоративному законодавстві України. Ухвалення даного комплексного закону про ТОВ та споріднені з ними товариства з додатковою відповідальністю стане логічним продовженням шляху розвитку українського законодавства, закладеного прийняттям Закону України «Про акціонерні товариства», надасть можливість врегулювати відповідні відносини із належним ступенем деталізації, забезпечити необхідну гнучкість регулювання, усунути існуючі в діючих актах

дублювання та розбіжності, та дозволить значно покращити інвестиційний клімат та умови здійснення підприємницької діяльності.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003.
2. Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. № 435–IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – С. 40-44.
3. Закон України від 19.09.1991 р. «Про господарські товариства» // ВВР України. – 1991. – № 49. – Ст. 682 (ст. 1).
4. Печений О.П. Спадкування частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю / Українське комерційне право. – 2012. – № 12. – С. 37.
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.10.2008 «Про практику розгляду судами корпоративних спорів».
6. Рекомендації президії ВГСУ від 28.12.2007 № 04-5/14 «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин».
7. Проект Закону України Про товариство з обмеженою та додатковою відповідальністю: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

Деркач Н.А.

студентка,

Інститут післядипломної освіти

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДОКАЗИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Доказування в господарському процесі завжди були й залишаються центральним правовим інститутом, тому в період реформування останнього зростає потреба вивчення доказів і доказування з метою вдосконалення їх правового регулювання.

Законодавчі положення про докази і доказування в господарському процесі були предметом досліджень Абової Т., Ванеєвої Л., Васильєва С., Клейнмана А., Комарова В., Курильова С., Молчанова В., Ніколенко Л., Побірченка І., Решетникової І., Сахнової Т., Смишляєва Л., Фаткуліна Ф., Стефана М., Шакаряна М., Юдельсона К., Юркова М. тощо.

Судові докази – поняття, яке поєднує в собі два тісно взаємозв'язаних елементи: фактичні дані як зміст доказів і засоби доказування як процесуальна форма. Фактичні дані, точніше відомості